

(Ennél a tételnél nem kell megijedni a sok infótól: szabadon beszélhetnek a szövegekről a mellékelt nyelvelmékek segítségével. Mindenki azt emelje ki, amire emlékszik, amit fontosnak tart...)

A nyelvtörténet korszakai:

Ósmagyar kor: a honfoglalásig (896)

**Ómagyar kor: a honfoglalástól 1526-ig (a mohácsi vészig)** /*elég ezt tudni pontosan ehhez a tételhez/*

Középmagyar kor: 1526-tól a felvilágosodás kezdetéig (1772)

Újmagyar kor: 1772-től napjainkig

### Az Ómagyar kor

Történelmileg a korszak nagy része a középkorba esik bele. Ekkor az **EGYHÁZ** uralta a magyar kultúrát.

- **Latin** nyelven írtak (szent nyelv)
- A szövegek témái is az egyházhhoz kapcsolódtak: (szentekről szóló legendák, szertartás szövegek, egyházi birtokok hivatalos iratai, stb.)
- Az **írásbéliség** nem volt elterjedt; a **kolostorokban** működött, a szerzetesek írtak és másoltak **kódexeket**. (Kézzel írott, bőr kötéses, papír alapú könyvek.)

### Nyelvelmékek a korszakban:

- **szövegemlék:** egy adott nemzet nyelvének összefüggő nyelvelméke (pl. Halotti beszéd és Könyörgés; Ómagyar Máris-síralom)
- **szórványemlék:** idegen nyelvű szövegben szórványosan elhelyezkedő magyar szavak (pl. A Tihanyi Apátság alapítólevele – 1055)

### Halotti beszéd és Könyörgés (1190-es években keletkezett)

• A **legkorábbi** magyar szöveg; nagy hatása van a magyar irodalomra (Kosztolányi, Márai Sándor írtak *Halotti beszéd* c. verset)

- A **Pray-kódexben** található
- Latin szöveg magyar nyelvű átdolgozása
- 190 magyar szót tartalmaz
- Található a szövegben **iniciálé** (díszes, nagy kezdőbetű a kódexekben; a lap első sorában + a bekezdések elején)
- Temetésen mondott beszéd (**egyházi téma**)
- **szónoki** szöveg (megszólítások, felkiáltások, szónoki kérdések)
- Szerkezete:

**1. rész: Halotti beszéd:** (hosszabb, 26 sor)

Megszólítással kezdődik; az összegyűltekhöz szól (*Látjátok feleim*) → utána Ádám és Éva története: Ádám megette a halált a tiltott gyümölcsben; az egész emberiség számára azóta van halál. → utána felszólítja a tömeget, hogy imádkozzanak együtt a szentekhez, az Úrhoz.

**2. rész: Könyörgés:** (rövidebb, 6 sor)

Megszólítással kezdődik („szerelmetes brátim”) → utána felszólítás: imádkozzunk konkrétan ezért az emberért

- **Latinos helyesírású** a szöveg: nincsenek ékezetek; *i* hangra *j* szerepel; *k* hangra *c*; *u* hangra *v*; *v* hangra *w*; stb.
- **Zártabb hangok** használata (a mai nyelvünkhöz képest)  
(A magánhangzók nyíltsági/zártsági táblázata – ajaknyitás szerint:  
Zárt /amikor a legkisebb rés van az ajkunk között/ i, í, u, ú, ü, ő  
Közepesen zárt o, ó, ö, ő,  
Nyílt a, e, é  
Legnyíltabb /*ehhez a hanghoz nyitjuk ki legjobban a szánkat/ á)  
tehát: o helyett u-t használ: pl. por → pur;  
a helyett o-t: pl. vagyunk → vogymuk*
- **Több fajta múlt időt** használ (a mai nyelvünkhöz képest)  
Pl. odutta vola (adta vala); munda (mondá), évék, stb.
- Először Faludy Ferenc olvasatával, 1770-ben jelent meg.

### Ómagyar Mária-síralom

(1300 körül keletk.)

- Az **első magyar nyelvű vers**
- A **Sermones-kódexben** található
- 37 sor, 137 szó
- A korszakban kedvelt műfaj volt a Mária-síralom.
- Témája: Mária siratja a kereszten meghalt fiát. (**egyházi téma**)
- **Fájdalmas**, szomorú hangnem
- Mária **E/1-ban** beszél a szövegben; hol a fiához beszél, hol a zsidókhöz, akik megölik.
- Latin nyelvű vers **költői fordítása**
- Vannak benne **magyar motívumok** is, melyeket a szerző önállóan tett bele:

„**Világ világa, Virágnak virága**”

- Vannak benne rímek, alliterációk (igazi vers)
- **Latinos helyesírás:**  
nincsenek ékezetek;  
*i* hangra *y* szerepel;  
*t* hangra *th*; stb.
- **Zártabb hangok** használata:  
Pl. *ö* helyett *u*-t: *öröme* → *urume*  
*a* helyett *o*-t: *magamnak* → *mogomnok*
- **Több fajta múlt idő:**  
pl. valék, ígére,